

“Het is beter om eerlijk over risico's te zijn”

De opvallende eindconclusie van de commissie Goudswaard was dat het huidige pensioenstelsel niet toekomstbestendig genoeg is. Commissielid Roel Beetsma beklemtoont het belang van een evenwichtige verdeling van risico's over groepen deelnemers. Daarnaast ligt het volgens hem voor de hand om de pensioenleeftijd in de tweede pijler te koppelen aan de levensverwachting.

door: Gabor Mooij

Minister Donner vroeg in augustus 2009 de commissie Goudswaard om de toekomstbestendigheid van aanvullende pensioenregelingen te onderzoeken. Het rapport van deze commissie verscheen op 27 januari. De conclusie was dat ons pensioenstelsel onvoldoende toekomstbestendig is vanwege de vergrijzing, de stijgende levensverwachting en de toenemende kwetsbaarheid voor financiële risico's. Roel Beetsma, hoogleraar macro-economie aan de Universiteit van Amsterdam, is lid van de commissie Goudswaard. Volgens hem is het mogelijk om ondanks de waan van de dag duidelijke conclusies te trekken over de toekomst van het pensioenstelsel. “Het is vooral de demografische ontwikkeling die de houdbaarheid van het pensioenstelsel bepaalt. Er is een afnemend aantal geboortes en de levensverwachting stijgt. Dit betekent dat mensen langer met pensioen gaan, terwijl steeds minder werknemers dat moeten financieren. Zonder verdere maatregelen zorgt dat voor te kleine buffers bij pensioenfondsen. Dat vergroot ook hun kwetsbaarheid ten opzichte van financiële markten. Bij minder werkenden herstellen pensioenfondsen moeilijker na een terugval van de financiële markten. De werknemers financieren immers samen met de werkgevers de pensioenen.” Beetsma stelt dat adequate aanpassingen ons stelsel, dat tot de beste van de wereld hoort, weer toekomstbestendig kunnen maken. “Zo blijven de grote voordelen van ons stelsel, collectiviteit en solidariteit, gehandhaafd.”

Vertrouwen

De commissie Goudswaard concludeert dat het vertrouwen van deelnemers in het pensioenstelsel is afgenomen door de kredietcrisis. “Voor voldoende vertrouwen moeten pensioenfondsen beter en transparanter communiceren over pensioenrisico's. De uitkomst qua pensioen kan afwijken van de pensioenambitie. Het is beter om eerlijk over risico's te zijn. Daarnaast moeten sociale partners en pensioenfondsen zich duidelijker uitspreken over hoe ze mee- en tegenvallers verdelen over groepen deelnemers. Ook moeten ze daar een helder beleid voor hanteren in plaats van de huidige aanpak die vaak ad hoc is. Als bepaalde groepen teveel moeten bijdragen, ondermijnt dat het draagvlak. Het voortbestaan van het stelsel hangt van een evenredige belasting van groepen deelnemers af”, beklemtoont Beetsma.

In het rapport van de commissie Goudswaard staat veel over communicatie met deelnemers, een onderwerp dat de laatste jaren al hoog op de agenda stond. “Daarbij stonden steeds nominale pensioenrechten centraal. Wij willen dat pensioenfondsen deelnemers informeren hoe hun reële pensioen er naar verwachting uitziet, oftewel wat de koopkracht ervan is en wat de risico's voor de koopkracht zijn.”

Rek

Volgens de commissie Goudswaard zit er nauwelijks rek meer in de pensioenpremies.

De premies, die al hoog zijn, zouden nog aanzienlijk moeten stijgen om het huidige pensioenniveau vast te houden. Reden daarvoor zijn steeds hogere pensioenverplichtingen door een structurele daling van de rente en door de alsmat stijgende levensverwachting. Volgens de commissie zijn verdere premiestijgingen ongewenst. Beetsma: “Ze leiden tot hogere loonkosten. Deze zorgen voor minder vraag naar arbeid en voor een verslechtering van de internationale concurrentiepositie.”

De FNV had als kritiek dat er sectoren zijn waar nog wel ruimte is voor hogere premies. “Dat klopt op zich. In een sector met veel jonge deelnemers kunnen de premies lager blijven, omdat ze veel langer renderen dan bij oudere deelnemers. Daarnaast maakt het uit of werkgevers in een sector internationaal moeten concurreren. We bedoelden echter dat er gemiddeld geen rek meer in de premies zit.”

Het heeft volgens Beetsma geen zin om premieverhogingen alleen bij werknemers neer te leggen. “Zij eisen dan hogere bruto lonen, waardoor werkgevers evengoed hogere loonkosten hebben.”

Oplossingen

Omdat hogere pensioenpremies geen optie zijn, is volgens de commissie Goudswaard een beperking van de pensioenambitie nodig of anders omgaan met risico's of een combinatie van beide. "Bij een beperking van de ambitie houd je of de pensioenleeftijd gelijk en je verlaagt de pensioenuitkering of je kiest voor langer doorwerken. In beide gevallen gaat het opbouwpercentage omlaag."

Volgens Beetsma kan een verlaging van het opbouwpercentage beter zo snel mogelijk plaatsvinden. "Ik denk dan alleen aan een wijziging van nieuwe rechten. Hoe langer je wacht, hoe groter de maatregelen moeten zijn." Hij vindt dat de aanpassing van de aanvullende pensioenen niet synchroon hoeft te verlopen met de verhoging van de AOW-leeftijd vanaf 2020. "Iemand die nu zestig is, heeft vijf jaar een lager opbouwpercentage. Dat scheelt niet zo veel. Het effect is groter voor mensen die nu jonger zijn. Stel dat je de opbouw richt op een uittreedleeftijd van 67 jaar. Iemand die nu 55 is, moet bij directe invoering daarvan circa een halfjaar later met pensioen gaan om hetzelfde pensioen te krijgen als in de oude situatie. Daarnaast kan je mensen de keuze laten te stoppen op hun 65ste of later."

De commissie Goudswaard bepleit het verwerken van de stijgende levensverwachting in pensioenregelingen. Dit hoeft volgens Beetsma niet heel complex te zijn. "In een aantal landen, waaronder Zweden, bestaat al een koppeling aan de levensverwachting. Je kunt een formule maken waarbij je de pensioenleeftijd automatisch koppelt aan de laatste inzichten over de levensverwachting."

Een andere oplossing voor een toekomstbestendig pensioenstelsel is volgens de commissie Goudswaard dat deelnemers meer risico's gaan dragen door een groter deel van de rechten voorwaardelijk te maken. De commissie denkt bijvoorbeeld aan het neerleggen van het langlevensrisico of beleggingsrisico's bij deelnemers. Beetsma is niet bang dat hierdoor het fundament onder de tweede pijler verdwijnt. "De verplichtstelling is het fundament van die pijler en die blijft bestaan."

Beleggingsrisico's

Tegelijk met de commissie Goudswaard onderzocht de commissie Frijns het beleggingsbeleid van pensioenfondsen. Beetsma is het eens met de conclusie van deze commissie dat pensioenfondsen onvoldoende inzicht hebben in beleggingsrisico's die ze uitvoerders laten nemen. "Pensioenfondsen moeten hun deelnemers duidelijk kunnen maken welke beleggingsrisico's ze nemen. Ik kan me ook vinden in Frijns' conclusie dat een pensioenfonds de voorkeuren van de deelnemers moet omzetten naar het beleggingsbeleid. Het is van belang dat een pensioenfondsbestuur duidelijk zicht heeft op de aard van het deelnemersbestand en dit communiceert met de uitvoerder. Een pensioenfonds met een relatief oud deelnemersbestand moet de uitvoerder bijvoorbeeld instrueren dat deze minder beleggingsrisico mag nemen."

Voorkeur

De commissie Goudswaard heeft geen voorkeur uitgesproken voor een oplossingsrichting. "Het is uiteindelijk aan de sociale partners om concrete oplossingen te kiezen. Belangrijk is dat groepen deelnemers zowel positieve als negatieve risico's delen. Er moet geen bepaalde groep zijn die alleen de negatieve risico's voor zijn rekening neemt. Daarnaast ligt het voor de hand om de pensioenleeftijd in de tweede pijler te koppelen aan de levensverwachting. Dat moet snel gebeuren."

Roel Beetsma (1967) studeerde econometrie aan de Universiteit van Tilburg. Hij promoveerde in 1993 op dezelfde universiteit op het onderwerp wisselkoersen en inflatie.

Vervolgens doceerde hij onder andere aan de University of California, Berkeley, University of British Columbia en DELTA, Parijs. Tegenwoordig is Beetsma hoogleraar Macro-economie aan de Universiteit van Amsterdam. Hij is onder andere gespecialiseerd in de macro-economische consequenties van vergrijzing en pensioensystemen. Mn Services sponsort Beetsma's onderzoek 'Pension Premia, Buffers and Business Cycles'.